

ب

فریز محمد

ب

ب

سرشناسه	: حمیدی، فریبرز ، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیده اور	: اسرار نی: (مجموعه‌ای از قطعات موسیقی برای ساز نی) / فریبرز حمیدی؛
ویراستار ادبی	مهدیه السادات عامل ابراهیمی؛
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات موسیقی عارف، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۰ ص.
شابم	M979-080-263311-7
موضوع	: موسیقی برای نی -- پارتیسیون
موضوع	Nay music – Scores and parts
رده بندی کنگره	MT۲۵۸
رده بندی دیوبی	۷۸۹/۸۲
شماره کتابشناسی ملی	۶۱۳۸۴۶۲



انتشارات موسیقی عارف



arefmusicshop



arefmusic.sn



www.aref.ir

تهران، خیابان جمهوری، نرسیده به میدان بهارستان، کوچه محمودی، پلاک ۳، طبقه اول  
تلفن: ۰۲۱-۳۳۹۷۶۴۳۰ - ۰۹۰۲۱۳۴۹۵۵۵ فکس: ۰۲۱-۳۳۹۱۴۲۱۴

نام کتاب: اسرار نی

گردآورنده و تنظیم: محمود رضا (فریبرز) حمیدی

ویراستار ادبی: مهدیه السادات عامل ابراهیمی

صفحه آرایی: سارا فتحی

نت نویس رایانه‌ای: سارا فتحی

طراح جلد: فاطمه شاهی

نوبت چاپ: چاپ اول

سال انتشار: ۱۳۹۹

شماره گان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰۰۰ ریال

## «فهرست»

۹

اسرار نی

### اپیزود اول:

۲۱	دلربا (پیش درآمد همایون، شوستری - بیداد)
۲۷	دلگشا (چهارمضراب همایون)
۳۷	دلارام - قسمت اول (چهارمضراب دشتی)
۴۳	دلارام - قسمت دوم (چهارمضراب دشتی)
۴۹	دل انگیز (چهارمضراب اصفهان)
۵۹	اتود اصفهان

### اپیزود دوم:

۶۴	یادی از گذشته
۶۵	مقدمه دشتی
۶۷	به یاد گذشته
۷۱	تالان تالان
۷۳	زرد ملیجہ

اپیزود سوم:

۸۰	نکته‌ها و تمرین‌های کاربردی
۸۰	اجرای آرپیژها با ساز نی
۸۲	انواع واخون
۹۳	تکنیک‌های تغییرات سریع صدای نی و تمرینات مربوطه

# اسرار نی

کتاب اسرار نی مجموعه قطعاتی است که در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ در استودیوی «دیلمان» به صورت تصویری و صوتی ضبط شد و قرار بود به عنوان یک فیلم مستند در مورد تعصّب در موسیقی ایرانی به اشاره و بحث در مورد کتاب «تکنیک و نی»<sup>۱</sup> بپردازد.

اسرار نی از ده قطعه ریتمیک و سه قطعه آوازی و دو قطعه مصاحبه تشکیل شده است. که در این کتاب به ده قطعه ریتمیک بسنده شده و علاقهمندان می‌توانند برای دیدن و شنیدن تمام قطعات اعم از قطعات ضربی، قطعات آوازی و مصاحبه‌ها به سایت «امداد موسیقی»<sup>۲</sup> رجوع کنند.

بنا به دلایلی در سال‌های بعد از ضبط ترجیح داده شد که این مجموعه در قالب یک کتاب در کنار ارائه قطعات در سایت ذکر شده به علاقهمندان ارائه شود.

قطعات این مجموعه به دلیل مشکل بودن آنها برای هنرجویان و نوازنده‌گان در سطح پیشرفته و همکاران عزیز تنظیم شده است.

قطعات آوازی آن به دلیل فراز و نشیب‌های بیش از حد مشکل آن ترجیح داده شد به عنوان فایل‌های دیداری-شنیداری مورد استفاده‌ی علاقهمندان قرار گیرد.

۱. تکنیک و نی، فریبرز حمیدی، ۱۳۷۲.  
۲. آدرس سایت : [www.emdadmoosighi.ir](http://www.emdadmoosighi.ir)

در مورد کتاب «تکنیک و نی» (دومین کتاب نوشته شده برای ساز نی در سال ۱۳۷۲) به دلیل عدم رعایت همگونی با زمان باعث شد بسیاری از عزیزان آن را در آن زمان حس و درک نکنند و شاید واقعاً سال‌ها از زمان خود جلوتر بود. به همین دلیل بعد از گذشت بیش از ۲۵ سال از انتشار آن هنوز مسائل تکنیکی و حرکتی ساز نی به سختی قابل اجرا برای دوستان و نوازندگان نی است.

در کتاب اسرار نی، مجموعه‌های از توانایی‌های ساز نی به لحاظ ریتم، تکنیک‌های تغییر صدا به صورت حرفه‌ای و استفاده از انواع واخوان‌ها، تکنیک‌های جدیدتر اجرایی و نوئنیسی استفاده شده است که نگارنده امید دارد که علاقه‌مندان این ساز با نواختن آنها از توانایی‌های نی بیشتر استفاده کرده و بتوانند راحت‌تر موسیقی ایرانی را با ساز نی اجرا کنند.

در پایان از زحمات پدر عزیزم که تمام داشته‌هایم از اوست، قدردانی می‌کنم و همچنین سپاس از دلگرمی و تشویق‌های برادرم جناب آقای فرید حمیدی، بهترین شاگرد من که تاکنون این سبک را ادامه داده و شاید تنها کسی که این قطعات را به بهترین نحو اجرا می‌نماید و از سرکار خانم شهرزاد گرامی، مدیر مسئول انتشارات عارف که همواره در نشر و پخش آثار اهالی موسیقی متعهدانه و با دقت به من و دوستان این هنر یاری می‌رسانند، سپاسگزارم و کلام آخر این‌که بدون زحمات بیدریغ سرکار خانم سارا فتحی نوشتن کتاب «اسرار نی» ممکن نبود با تمام وجود از این بانوی هنرمند و توانای موسیقی کشورم کمال تشکر و سپاس را دارم.

فریبرز حمیدی

بهار ۱۳۹۹

## مختصری درباره ساز نی (هفت بند)

نی ایرانی<sup>۱</sup> گیاهی طبیعی است که معمولاً در نی زار می‌رود و می‌توان آن را در بیشتر نقاط دنیا یافت.

ساز نی شش گره و هفت بند دارد به همین دلیل آن را «نی هفت بند» می‌نامند. در کشورهای عربی، ترکیه، چین و دیگر نقاط جهان نیز ساز نی در اشکال گوناگون و البته با شیوه‌های متفاوت در نحوه نواختن موجود است. نواختن این ساز با استفاده از دندانهای پیشین و شیوه‌ی خاص دمیدن در آن و تولید صدایی کاملاً منحصر به فرد سبب شده است که این ساز جایگاه ویژه‌ای در بین رنگ‌های صدایی این ساز با سازهای مشابه خود در دنیا پیدا کند.

در بخش اکوستیک سازها در دانشگاه پاریس تحقیقات جالبی درباره اندیشه ای از جمله نی و نی ایرانی صورت گرفته است که در شناخت فیزیکی-اکوستیکی این ساز اهمیت چشمگیری دارد. نی ایرانی با نحوه تولید صدا در داخل دهان در بین سازهای هم خانواده خود غنی‌ترین صوت را دارد و تعداد هارمونی‌های آن در حد ساز آبوا است.<sup>۲</sup>.

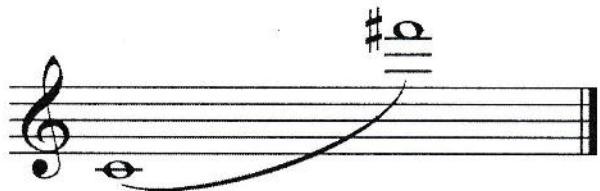
در دسته‌بندی سازها، نی، ساز بادی-کششی از خانواده فلوت است. به دلیل این‌که ساز نی گیاهی طبیعی است، محاسبات سوراخ‌ها و تنظیمات آن بر پایه نکات تجربی است که این موضوع در مورد سازهای هندسی‌تر با ساخت کارخانه‌ای مانند کلارینت، فلوت کلیددار و غیره کاملاً متفاوت است. نی در اندازه‌های مختلف قابل استفاده است از این‌رو جز سازهای انتقالی محسوب می‌شود؛ یعنی با تغییر در اندازه‌های نی می‌توان تنالیته‌ی گام را در نواختن تغییر داد. نی دیاپازون حدود ۵۸ سانتی‌متر است.

۱. از لحاظ نواختن دو نوع نی در ایران وجود دارد: الف) نی محلی که با دمیدن از کنار لب به صدا در می‌آید (این نوع نی نیز در اندازه‌های مختلف وجود دارد)، ب) نی ملی ایران که ساز مورد نظر این کتاب است.

۲. عمومی، حسین؛ کتاب ماهور (جلد سوم)، تهران، ماهور، صفحه ۱۱۰.

وسعت صدای نی در ریجستری‌های بم، بم کلارینتی، اوچ، غیث و زیر

وسعت صدای نی دیاپازون:



وسعت صدای (۱) نی در صدای «بم» و «بم کلاریلتی (نرمه)»:



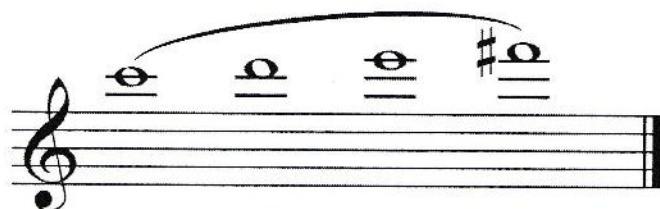
وسعت صدای (۲) نی در صدای «اوچ»



و سمعت صدای (۱۴) نی در صدای «خط»:



و سمعت صدای (۱۵) نی در صدای «زیر»:



با توجه به شناخت جای اصلی محدوده‌های صدایی هربوطه دیگر نیازی به استفاده از اعداد نیست.

نکته‌ی مهم در مورد وسعت صدای نی و اکتاوبندی و نگارش نت‌ها در جاهای اصلی خطوط حامل و بدون استفاده از اعداد تغییردهنده‌ی ریجستری صدای‌های نی است.

در مجموعه‌ی ده جلدی کتاب «نی نواز» از اینجانب بهتر و اصولی‌تر دیده شده که به جای استفاده از اعداد برای تغییر اکتاوها و ریجستری‌های صدای نی، سعی کنیم از جاهای اصلی صدای‌ها روی خطوط حامل استفاده شود زیرا باید نوازنده‌گان نی نیز مانند نوازنده‌گان دیگر سازها بتوانند از ساخت نت‌ها به راحتی روی خطوط حامل استفاده کنند و نیاز استفاده از اعداد نت‌ها را به حداقل رساند، زیرا این کار سبب تنبیلی چشم نوازنده شده و متأسفانه همین امر سبب شده است که اکثر همکاران و به تبع آنها هنرجویان نی نت‌های بالای «۵» خطوط حامل مخصوصاً در ریجستری صدای غیث و زیر را به راحتی اجرا نکنند.

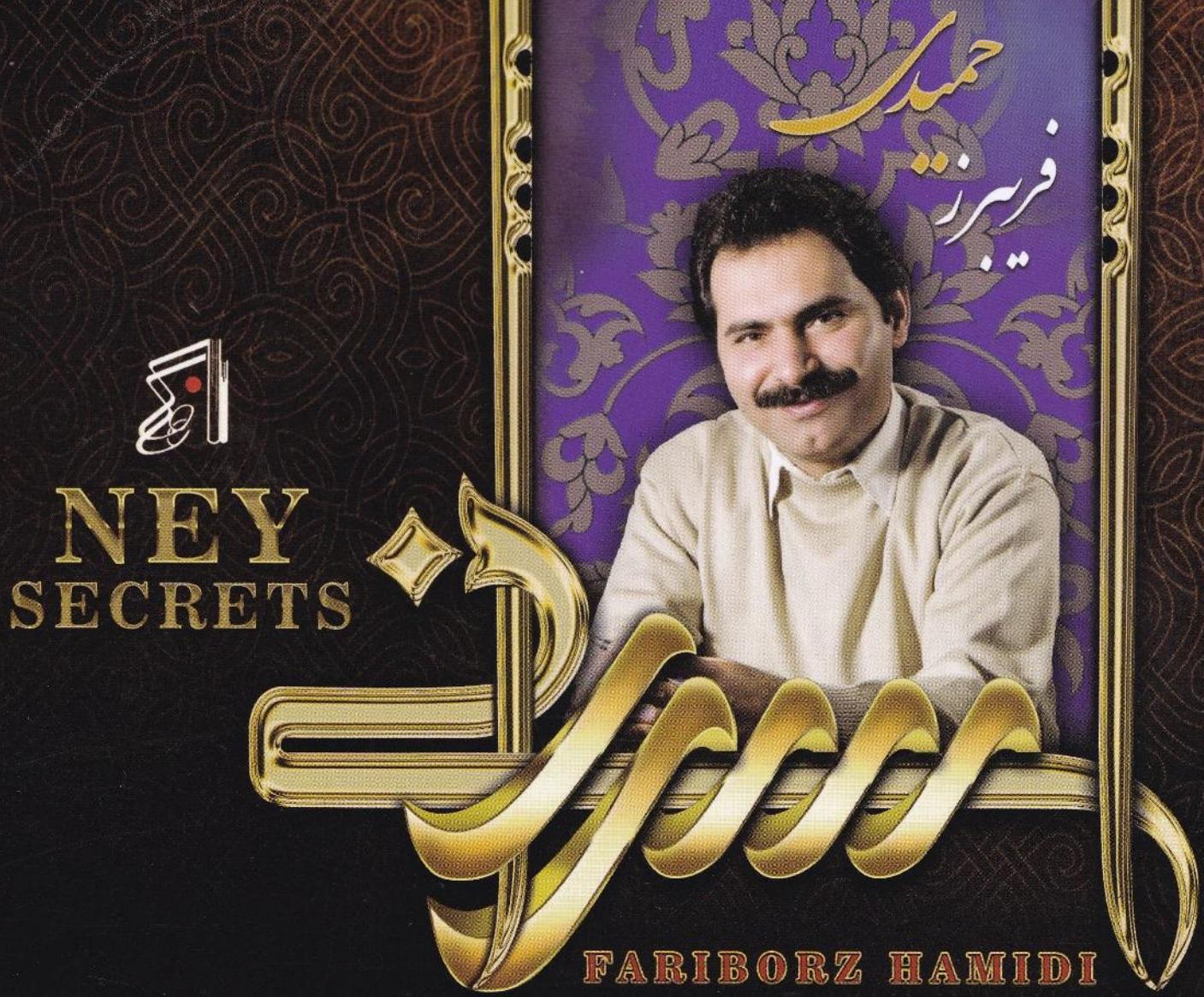
البته این مطلب هیچگونه منافاتی با سیستم استفاده از اعداد ۱، ۲، ۳ و ۴ برای تعیین ریجستری صدای‌های نی ندارد، بلکه به دلیل این‌که نوازنده‌گان نی همان طور که گفته شد بتوانند از اکتاوبندی بین‌المللی روی ساز نی به طور معمول (مانند نوازنده‌گان سازهای دیگر) بهره‌مند شوند به این صورت نوشته شده‌اند و در واقع ما بجز در موقع خاص نیازی به استفاده از اعداد برای تغییرات صدای‌های نی نداریم که آن موقع خاص در جاهای مورد نظر استفاده می‌شود.

دلربا

Delrobā

*L. = 54*





اسرارنی؛ مجموعه قطعاتی است که در سال ۱۳۸۹ توسط فریبرز حمیدی ساخته و با همای تسبک

مجتبی شایان فرد استودیو دیلان ضبط شده است.

بهینین فیلمبرداری و میکس این قطعات توسط جناب آقای عزیری صورت گرفته است.

قطعات این مجموعه برای نوازندگان طح بالا و پیشرفت تنفسی مشموده است. شایان ذکر است که اکثر تکنیک های بکار رفته محصر به خالق اثر می باشد.